

Wainwrightovi proti Spojenému království – prohlídka těla návštěvy ve vězení

(překlad)

Věc:	Wainwrightovi proti Spojenému království ¹
Typ rozhodnutí:	rozsudek senátu (4. sekce)
Číslo stížnosti:	12350/04
Datum:	26. 9. 2006
Dotčené články Úmluvy:	čl. 3 (zákaz mučení), čl. 8 (respektování soukromého a rodinného života) čl. 13 (právo na účinný právní prostředek nápravy)
Výrok Soudu:	nebyl porušen čl. 3, byl porušen čl. 8 a 13
Separátní stanoviska:	žádné
Dotčené právní předpisy:	Vězeňská pravidla
Prejudikatura Soudu:	<i>Akdivar a další proti Turecku</i> (dřívější čl. 50), stížnost č. 21893/93, rozsudek z 1. 4. 1998, Reports 1998-II, § 38; <i>Bensaid proti Spojenému království</i> , ² stížnost č. 44599/98, rozsudek z 6. 2. 2001, ECHR 2001-I, § 46; <i>Boyle a Rice proti Spojenému království</i> , stížnosti č. 9659/82 a 9658/82, rozsudek z 27. 4. 1988, Series A č. 131, str. 23-24, § 54; <i>Costello-Roberts proti Spojenému království</i> , rozsudek z 25. 3. 1993, Series A č. 247-C, § 36, 39 a § 40; <i>Iwanczuk proti Polsku</i> , ³ stížnost č. 25196/94, rozsudek z 15. 11. 2001, § 58 a 59; <i>Jalloh proti Německu</i> , ⁴ stížnost č. 54810/00, rozsudek velkého senátu z 11. 7. 2006, § 68; <i>Kudła</i>

¹ Stížnost č. 12350/04. Originál rozsudku byl publikován v angličtině. Zpracování a překlad: Lubomír Majerčík.

² Rozsudek č. 166 v čísle 3/2001.

³ Rozsudek č. 183 v čísle 6/2001.

⁴ Rozsudek č. 382 v čísle 4/2006.

proti Polsku,⁵ stížnost č. 30210/96, rozsudek velkého senátu z 26. 10. 2000, § 93-94, ECHR 2000-XI; *Nikolova proti Bulharsku*,⁶ stížnost č. 31195/96, rozsudek velkého senátu z 25. 3. 1999, § 79; *Olsson proti Švédsku*, stížnost č. 10465/83, rozsudek z 24. 3. 1988, Series A č. 130, § 67; *Peers proti Řecku*,⁷ stížnost č. 28524/95, rozsudek z 19. 4. 2001, § 67-68 a 74; *Smithová a Grady proti Spojenému království (spravedlivé zadostiučinění)*, stížnosti č. 33985/96 a 33986/96, rozsudek z 25. 7. 2000, § 28, ECHR 2000-IX; *Valašinas proti Litvě*,⁸ stížnost č. 44558/98, rozsudek z 24. 7. 2001, § 102 a 117, ECHR 2001-VIII; *Van der Ven proti Nizozemí*, stížnost č. 50901/99, rozsudek z 4. 2. 2003, § 61-62, ECHR 2003-II; *Vilvarajah a další proti Spojenému království*, stížnosti č. 13163/87, 13164/87, 13165/87, 13447/87 a 13448/87, rozsudek z 30. 10. 1991, Series A č. 215, str. 38-40, § 117-27; *Yankov proti Bulharsku*, stížnost č. 39084/97, §166-167, ECHR 2003-XII.

Další související rozhodnutí: -

Klíčová slova: ponižující zacházení, účinný právní prostředek nápravy, nelidské zacházení, nezbytný v demokratické společnosti, respektování soukromého života

Složení senátu: J. Casadevall, *předseda soudu* (Andora), Sir Nicolas Bratza (Spojené království), G. Bonello (Malta), M. Pellonpää (Finsko), R. Maruste (Estonsko), L. Mijović (Bosna a Hercegovina), J. Šikuta (Slovensko).

[§ 1-6. Průběh řízení před ESLP]

KE SKUTKOVÉMU STAVU

A. Pozadí případu

⁵ Rozsudek č. 139 v čísle 6/2000.

⁶ Rozsudek č. 73 v čísle 7-8/1999.

⁷ Rozsudek č. 175 v čísle 5/2001.

⁸ Rozsudek č. 202 v čísle 2/2002.

7. První stěžovatelkou je paní Mary Wainwrightová, občanka Spojeného království narozená 1953 a žijící v Leeds. Druhým stěžovatelem je pan Alan Wainwright, její syn, občan Spojeného království narozený 1975 a žijící v Leeds. Alan Wainwright prodělal mozkovou obrnu a prošel složitým sociálním a intelektuálním vývojem. Byl prohlášen za „pacienta“ ve smyslu Zákona o duševním zdraví z roku 1983 a jako takový nebyl způsobilý podat žalobu nebo se hájit před soudem. Stížnost podal prostřednictvím stěžovatelky, která vystupovala v průběhu vnitrostátního řízení jako jeho „přítel ve sporu“.

8. V srpnu 1996 byl na základě podezření ze spáchání vraždy zadržen Patrick O'Neill (syn stěžovatelky a nevlastní bratr stěžovatele) a vzat do vyšetřovací vazby ve Vězení jejího Veličenstva v Armley v Leeds. Na základě zprávy vyššího vězeňského dozorce vznášející podezření, že se pan O'Neill ve vězení podílel na dodávce a užívání drog, nařídil 23. prosince 1996 ředitel věznice kromě jiného, že budou návštěvy před setkání s panem O'Neillem podrobeny prohlídce těla (strip-search).

9. Aniž by si byli stěžovatelé vědomi nařízení ředitele věznice, vydali se 2. 1. 1997 do vězení v Armley na návštěvu pana O'Neilla. Do té doby nebyl nikdo z nich v žádném vězení. Po předložení povolení k návštěvě byli stěžovatelé požádáni, aby si stoupli do řady návštěvníků vinoucí se u bezpečnostní přepážky. Na vyzvání si odložili kabáty a položili je se svými taškami na pohyblivý pás u rentgenu. Dále byli zavedeni k detektoru kovu, kterým byli prohlédnuti. Zatímco čekali s ostatními návštěvníky v chodbě, přistoupilo k nim několik vězeňských dozorců a řekli jim, ať je následují. Poté byli stěžovatelé zavedeni čtyřmi nebo pěti zaměstnanci vězení přes dvůr od jižní vrátnice. Stěžovatel se zeptal matky, co se děje. Jak se blížili k severní vrátnici, jeden z dozorců prohlásil, že mají odůvodněné podezření, že přenášejí kontraband. Když se první stěžovatelka zeptala, co to má znamenat, bylo jí řečeno, že tím mají na mysli drogy.

10. U severní vrátnice byli stěžovatelé provedeni další bezpečnostní přepážkou a následně byli zavedeni po schodech do prvního patra. Zde byli informováni o tom, že budou podrobeni prohlídce těla a jestli prohlídku odmítají, bude jim znemožněno navštívit pana O'Neilla. Stěžovatel začal být rozrušený a stěžovatelka se ho snažila uklidnit. Poté byli odvedeni do zvláštních místností k prohlédnutí.

A. Prohlídka stěžovatelky

11. Stěžovatelka byla odvedena dvěma dozorkyněmi do malé místnosti s oknem čnějícím nad silnicí před vězením a s výhledem na správní blok za ní. Venku byla tma a v místnosti bylo rozsvíceno. Ve správní budově byla rozsvícená světla, což vedlo stěžovatelku k domněnì, že se tam stále pracuje. I když byly na oknech rolety, nebyly staženy. Stěžovatelce bylo řečeno, že si má sundat svetr a tričko. Jedna z dozorkyň je prohlédla,

zatímco druhá chodila kolem stěžovatelky, aby mohla prohlédnout její nahou vrchní část těla. Poté bylo stěžovatelce nařízeno, aby si vyzula boty, ponožky a kalhoty, což následně učinila. V tomto okamžiku vešla do místnosti třetí dozorkyně. Zeptala se, kde jsou formuláře o souhlasu, jedna z dozorkyň jí odpověděla, kde je najde. Na otázku stěžovatelky, komu je určený ten formulář, jí odpověděla třetí dozorkyně, že pro stěžovatele. Stěžovatelka odpověděla, že pro něj je zbytečný, neboť trpí poruchou učení, má zejména problémy se čtením a porozuměním, a že je potřeba někoho dalšího, kdo by mu vysvětlil, co se po něm chce. Třetí dozorkyně poté odešla a prohledávání stěžovatelky pokračovalo. Touto dobou už stěžovatelka plakala. Mimo spodní prádlo byla nahá. Na svou žádost jí bylo vráceno tričko a mohla si ho obléknout. Byla vyzvána, aby si sundala kalhotky a roztáhla nohy. Poté jí bylo řečeno, že má vytáhnout jednu nohu z kalhotek, aby mohla ještě více roztáhnout nohy. Byla požádána, aby se předklonila, poté byly prohlédnuty její sexuální orgány a konečník. Dozorkyně, která ji prohlížela, jí poté vyzvala, aby si opět vyhrnula tričko, tak aby zůstalo nad jejími prsy. Stěžovatelka se zeptala, proč je to nezbytné, když už byla vrchní polovinu jejího těla prohlédnuta. Dozorkyně ji ignorovala a pokračovala v obcházení kolem ní. Poté jí bylo řečeno, aby se oblékla zpět.

12. Ke konci prohlídky se stěžovatelka třásla a byla očividně rozrušená. Byla přesvědčená, že kdokoli mimo vězení, kdo by se koukal do oken místnosti, kde byla prohlížena, ji mohl spatřit nahou. Obávala se, že kdyby příliš protestovala, nebylo by jí umožněno setkat se s panem O'Neillem. Také měla obavy z toho, jak je naloženo se stěžovatelem. I když se jí ani jedna dozorkyně nedotkla, cítila se jejich postupem ohrožená a měla za to, že nemá na vybranou a může se pokynům pouze podvolit.

13. Jakmile jí bylo řečeno, že se může obléci, přistoupila k ní jedna z dozorkyň a požádala ji, aby podepsala formulář o souhlasu s prohlídkou těla (F2141). Přílohu k formuláři o souhlasu tvoří shrnutí procedury, která má být provedena. Stěžovatelka sdělila dozorkyním, že přílohu může podepsat také, protože v této fázi už není nic, co by jí mohli ještě udělat. Formulář poté bez přečtení podepsala.

B. Prohlídka stěžovatele

14. Stěžovatel byl dvěma dozorci zaveden do zvláštní místnosti. Nejdříve do ní odmítal vstoupit, bylo mu ale řečeno, že neuvidí svého bratra, jestliže nebude souhlasit. Jakmile byl v místnosti, jeden z dozorců si nasadil gumové rukavice. To nahnalo stěžovateli strach, neboť se obával, že dojde k prohlídce jeho rekta. Na pokyn si sundal oděv z vrchní části těla a ten byl následně prohledán. Poté byl stěžovatel vyšetřen prstem, tato prohlídka zahrnovala také strčení prstu do podpaží. Dozorci poté vyzvali stěžovatele, aby si sundal oděv ze spodní části těla. Ze začátku si stěžovatel

odmítal sundat trenýrky. Tou dobou už plakal a třásl se. Neochotně si sundal trenýrky a následně mu bylo řečeno, aby roztáhl nohy. Kvůli svému postižení se musel jednou rukou opírat o zeď. Jeden z dozorců prohlédnul celé jeho nahé tělo, pozvedl mu penis a přetáhl předkožku. Poté bylo stěžovateli umožněno, aby se oblékl.

15. Následně jeden z dozorců opustil místnost a vrátil se s formulářem o souhlasu. Když ho ukázal stěžovateli, stěžovatel mu vysvětlil, že neumí číst a že mu to musí přečíst jeho matka. Dozorci ignorovali jeho žádost a řekli, že jestliže nepodepíše formulář, nemůže navštívit svého bratra. Stěžovatel formulář podepsal.

16. Stěžovatelé byli vyvedeni z vězení, aby mohli pokračovat ve své návštěvě. V průběhu návštěvy pověděla stěžovatelka panu O’Neillovi, k čemu došlo. Odešla na záchod, kde plakala a čtyřikrát zvracela. Stěžovatel se cítil otřesený, nervózní a rozrušený. Stěžovatelé nezůstali po celou délku návštěv.

C. Následky prohlídek

17. Stěžovatelka se po návratu domů svlékla a vykoukala, protože jí bylo nevolno, měla zlost a cítila se špinavá. Kvůli této zkušenosti nenavštívila pana O’Neilla po další čtyři měsíce. V říjnu 1998 byla v souvislosti s občanskoprávním řízením vyšetřována dr. Simsem, profesorem psychiatrie. V této době (přibližně 21 měsíců po incidentu) prohlásila, že přibližně jednou týdně stále myslí na prohlídku těla, že jí to pokaždé rozruší, že v ní přetrvává pocit zlosti na to, k čemu došlo, a že mívá problémy se spánkem. Doktor Sims měl za to, že stav rozrušenosti, kterým prošla ve vězení, zhoršil její dosavadní deprese (v době návštěvy vězení na ně brala léky), ale že kromě současných přetrvávajících vzpomínek na vězení a psychologickou úzkost ze všeho, co jí připomínalo její předchozí zážitek, neprojevuje příznaky posttraumatické stresové poruchy (PTSD). Uzavřel, že v důsledku nepříjemného prožitku ve vězení bude stěžovatelka citlivější na budoucí traumatické události a náchylnější k depresivním reakcím.

18. Co se týče stěžovatele, po svém návratu z návštěvy šel do ložnice plakat. Po pět týdnů od incidentu nenavštívil svou přítelkyni, syna, přátele, ani nikoho jiného, trávil mnoho času v ložnici. V říjnu 1988 byl taktéž vyšetřen dr. Simsem. Řekl mu, že se po incidentu stále cítí nepříjemně, že má problémy se spánkem, má noční můry o vcházení do místnosti ve vězení a prohlídce těla. Skoro stále musel myslet na to, jak je ve vězení, probouzel se zpocený a cítil se vystrašený, když si vybavoval onen incident. Během následující návštěvy vězení zahlédl některé z dozorců, jež ho prohledávali, a dostal velký strach. Navíc se začal bát opouštět sám dům, ve kterém bydlel, a proto zůstával doma. Ven chodil pouze s matkou – stěžovatelkou. Ztratil zájem o své předchozí aktivity, byl podrážděný a nadměrně obezřetný.

19. Doktor Sims učinil závěr, že stěžovatel trpěl PTSD (s umístěním 15 bodů na škále DSM IV Diagnostického a statistického manuálu Americké psychiatrické společnosti, kde 10 bodů svědčí o přítomnosti PTSD) a depresemi. Prohlásil, že obojí onemocnění bylo zapříčiněno zejména zážitkem spojeným s prohlídkou těla. Konstatoval, že stěžovatel vnímal prohlídku těla jako ohrožení své tělesné integrity a že věřil, že dojde k anální penetraci, na což reagoval se strachem a pocity zoufalství. Symptomy onemocnění měly vážný dopad na jeho schopnost sociálního fungování. Dr. Sims dospěl k závěru, že i poté, co se stěžovatel zotaví, budou se mu i nadále projevovat symptomy nemoci, byť méně výrazně.

20. V dubnu 2000 byl stěžovatel opět vyšetřen dr. Simsem. Doktor shledal, že stěžovatel stále trpí posttraumatickou stresovou poruchou (která byla v podstatě ještě vážnější, na stupnici DSM dosáhla úrovně 18) a depresemi. S vhodným léčením doktor předpověděl do dvou let potupné zlepšení stavu.

D. Občanskoprávní řízení

21. Krajský soud (County Court) potvrdil 23. 4. 2001 žalobu stěžovatelů proti ministerstvu vnitra (Home Office), když prohlásil, že prohlídky představovaly zásah do práv (trespass to the person), který nemohl být odůvodněn pravidlem 86 odst. 1 Vězeňských pravidel (viz relevantní vnitrostátní právo a praxe) ze dvou důvodů: zaprvé, soudce uvedl, že jejich prohlídka byla narušením jejich soukromí a překračovala, co bylo nezbytné a přiměřené k řešení problému s pašováním drog (odstavce 105-108). Přestože uznal, že ve vězení docházelo v době, kdy stěžovatelé přišli na návštěvu, k vážným problémům s drogami a že panovalo odůvodněné přesvědčení, že Patrik O'Neill si opatroval nepovolené drogy (odkázal přitom na zprávu vyššího vězeňského dozorce popisující, jak se Patrick O'Neill vyjadřoval nezřetelně a nepatřičně vystupoval), tvrdil, že vězeňští dozorcí neměli stěžovatele prohledávat, protože by stačilo, kdyby prohledali pana O'Neilla poté, co stěžovatelé odešli. Zadruhé, zaměstnanci vězení sami nejednali v souladu s vlastními pravidly. Soudce odmítnul námitku stěžovatelů, že se na ně vztahoval čl. 3 s tím, že přestože byly prohlídky těla nepříjemné, nedosahovaly úrovně nelidského nebo ponižujícího zacházení (odst. 100). Soudce souhlasil s diagnózou stěžovatele jako trpícího PTSD, nebyl ale názoru, že by symptomy přetrvávaly tak dlouhou dobu, jak se domníval psychiatr a že se stěžovatel dostatečně vzpamatoval z prohlídky do března 1998, kdy se pokusil o demonstrativní sebevraždu. Stěžovatelce přiznal 2 600 liber (1 600 GBP jako základní odškodné a 1 000 GBP navýšení za zvláštní okolnosti), stěžovateli přiznal 4 500 liber (3 500 GBP jako základní odškodné a 1 000 GBP za zvláštní okolnosti). Ministerstvo vnitra uznalo po skutkových zjištěních soudce, že došlo k ublížení na zdraví stěžovatele (battery)

22. Dne 20. 12. 2001 prohlásil Odvolací soud odvolání ministerstva vnitra za přijatelné. Soud nesouhlasil s tím, že by za těchto okolností mohlo dojít k zásahu do práv a neshledal spáchání žádného protiprávního jednání (s výjimkou že došlo k ublížení na zdraví stěžovatele.). Lord Woolf C. J. připomenul, že existuje mnoho způsobů, jak mohou být drogy propašovány do vězení a že ani nejpřísnější režim dozoru nad vězni sám o sobě nemusí stačit. Došel proto k názoru, že prohlídka pana O'Neilla by nebyla dostatečná. Odmítnul argumenty stěžovatelů, že Zákon o lidských právech z roku 1998 (Human Rights Act 1998), který není retroaktivní, by mohl mít dopad na výsledek odvolání. Buxton L. J. sice připustil, že Zákon není retroaktivní, nicméně poznamenal, že pokud by došlo ke zmíněným skutečnostem po jeho přijetí, stěžovatelé by měli velkou naději na úspěch vzhledem k tomu, jak byla provedena prohlídka a vzhledem k ignorování čl. 8 ze strany zaměstnanců vězení. Soud zrušil rozsudek první instance a přiznal stěžovateli odškodné 3 750 liber za ublížení na zdraví.

23. Rozsudek Odvolacího soudu potvrdila 16. 10. 2003 Sněmovna lordů, čímž zamítla odvolání stěžovatelů. Uznala přitom, že Zákon o lidských právech z roku 1998 se nevztahuje na tyto události, neboť k nim došlo před tím, než nabyl účinnost 2. 10. 2000. I přesto se Sněmovna lordů zabývala tím, zda by za účinnosti zákona došlo k porušení Úmluvy. Rozsudek vynesl Lord Hoffman – nedošlo k porušení čl. 3, protože zacházení nebylo dostatečně ponižující, aby mohlo dosáhnout hranice ponižujícího jednání:

„50. V případě, jímž se zabýváme, dospěl soudce k názoru, že vězeňští dozorcí jednali v dobré víře a že nedošlo k více než „nedbalosti“ při snaze jednat podle pravidel. Vězeňští dozorcí neměli v úmyslu stěžovatele ponížit; výpověď paní Wainwrightové svědčí o tom, že prohlídku prováděly dozorkyně věcně a mluvily mezi sebou pouze o záležitostech s ní nesouvisejících. Wainwrightovi byli z nutnosti podrobit se prohlídce rozrušení, nestěžovali si ale na její průběh; paní Wainwrightová nepožádala o zatažení rolety nebo o možnost svléci ve zvláštním pořadí. Oba poté podepsali formulář o souhlasu, aniž by ho přečetli, ale také bez protestu. Jedinou nevysvětlitelnou skutečností, kterou nemohli dozorcí nijak odůvodnit, je ohledání Alanova penisu, neboť si nevzpomínali, že by ho prováděli. Toto bylo ale dostatečně kompenzováno.

1. Pokud jde o čl. 8 :

„51. Čl. 8 je složitější. Buxton J. měl v [2002] QB 1334, 1352, odst. 62 za to, že Wainwrightovi by měli velkou naději na úspěch podle odst. 7, pokud by Zákon 1998 byl tou dobou účinný. Pokud mám mluvit za sebe, nejsem si s tím docela jist. Přestože čl. 8 zaručuje právo na soukromí, nemyslím si, že chápe to právo způsobem, že by při jeho porušení bylo nutné sahat k náhradě škody bez ohledu na to, zda obviněný jednal úmyslně, nedbale nebo náhodně. Jedna věc je vejít omylem do nesprávného hotelového pokoje, jiná je ukrýt se ve skříni s úmyslem focení hostů. Článek 8 může odůvodnit finanční odškodnění za vědomé narušení soukromí státním orgánem, i když nebyla kromě rozrušení utrpěna žádná škoda a za rozrušení se běžně odškodné nehradí. Článek 8 neznamená, že pouhý akt z nedbalosti by měl v rozporu s obecnými principy zavádět k náhradě škody jen proto, že narušuje soukromí a ne jiné zájmy hodné

ochrany, jako je např. fyzická nedotknutelnost osoby (srovnej *Hicks proti. Chief Constable of the South Yorkshire Police* [1992] 2 All ER 65).“

25. Lord Hoffman se následujícím způsobem vyrovnal s námitkami stěžovatelů, že při snaze Spojeného království o dodržování mezinárodních závazů vyplývajících z Úmluvy by měla Sněmovna lordů uznat, že došlo k občanskoprávnímu narušení soukromí, což znamená možnost žalovat a domáhat se náhrady škody za rozrušení:

„32. Ani v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva není nic, co by naznačovalo, že musíme přijmout vysokou úroveň ochrany soukromí nezbytnou k vyhovění čl. 8 Úmluvy. Evropský soud zajímá pouze to, zda anglické právo poskytuje dostatečné prostředky ochrany v konkrétních případech, ve kterých si myslí, že došlo k narušení soukromí v rozporu s čl. 8 odst. 1 bez možnosti ospravedlnění podle čl. 8 odst. 2. Proto se Soud v případě *Earl Spencer proti Spojenému království* 25 E.H.R.R. CD 105 spokojil s tím, že žaloba za porušení důvěrnosti poskytla adekvátní ochranný prostředek na stížnost Spencerů a nezabýval se dále zbytekem dostupných ochranných prostředků na další narušení soukromí. Stejně tak v případě *Peck proti Spojenému království* (2003) 36 E.H.R.R. 41 vyjádřil Soud v odstavci 103 jistou netrpělivost, když byl prováděn dostupnými a navrhanými prostředky ochrany v anglickém právu, které by se měly vyrovnat s každým představitelným zásahem do soukromí. Zajímalo ho, zda měl pan Peck (který byl natočen za nelichotivých okolností průmyslovou kamerou) dostatečné možnosti ochrany, když byl film široce zveřejněn v médiích. Došel k závěru že neměl.

33. Zástupce Wainwrightových se opíral o případ Peck jako ukázkou potřeby obecné žaloby na narušení soukromí. Podle mého názoru ale případ nedokazuje víc, než potřebu mechanismu, jenž by v anglickém právu hlídal použití filmů získaných průmyslovými kamerami a jenž by byl vnímavější k pocitům lidí, kteří byli náhodou na filmu zachyceni. Z důvodů pregnantně vyjádřených Sirem Robertem Megarry v případě *Malone proti Metropolitan Police Comr* [1979] Ch 344 se jedná o oblast, která vyžaduje detailní přístup, jenž může být zajištěn pouze legislativou spíše než obecným uchýlením se k zásadám common law.

34. Navíc účinnost Zákona o lidských právech z roku 1998 oslabuje argument obhajující, že je potřeba obecné žaloby proti zásahu do soukromí, která by zaplnila mezeru v existujících prostředcích ochrany. Odstavce 6 a 7 tohoto zákona tyto mezery dostatečně vyplňují; jestli ale opravdu dojde k tomu, že jsou osobnostní práva podle čl. 8 porušena státním orgánem, je zde k dispozici zákonný prostředek ochrany. Schválením obecné občanskoprávní žaloby by mohlo, jak poznamenal Buxton LJ před Odvolacím soudem, předznamenat kontroverzní otázku rozsahu, do jakého může Úmluva, pokud tak vůbec činí, žádat na státech, aby poskytovaly ochranný prostředek proti zásahům do soukromí osobami, které nejsou státním orgánem.

35. Z těchto důvodů bych nevyužil příležitost prohlásit, že nejméně od roku 1950 je dostupná dříve neznámá obecná žaloba proti zásahu do soukromí.“

[§ 26-31 Vnitrostátní právo a praxe]

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 3 A 8 ÚMLUVY

32. Stěžovatelé poukazovali na to, že prohlídka těla porušovala čl. 3 a/nebo čl. 8 Úmluvy. Článek 3 stanoví následující:

“Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestu.“

Článek 8 zní následovně:

“1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.

2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti, v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“

A. Stanoviska stran

1. Stěžovatelé

a. Článek 3

33. Stěžovatelé tvrdili, že zástupci veřejnosti jako jsou oni sami, kteří nejsou podezřelí ze spáchání trestného činu, by měli mít nárok na volnější režim než odsouzení pachatelé. Nepanovalo žádné podezření, že přenášeli drogy, ani neexistoval přesvědčivý důvod pro podezření, že by jejich příbuzní bral drogy nebo byl závažným způsobem zapojen do dodávání drog. Při prohlídce nebyly u Patricka O’Neilla nalezeny žádné drogy, ani nebyly podané informace týkající se jeho povinných drogových testů. Stěžovatelé odmítli argument vlády, že byla prohlídka odůvodněná pouhým drogovým problémem ve vězení a vědomím, že by stěžovatelé mohli mít výhrady vůči postupům v průběhu prohlídky. Nemělo by smysl, aby stěžovatelka požádala o zatažení rolet, když by takovéto žádosti nemuselo být vyhověno a vězeňští dozorcí ignorovali její dotazy. Stěžovatelé namítali, že postup dozorců se odchýlil od předepsané procedury natolik, že se nejednalo o pouhou nedbalost, ale odhalilo to ponižování z nevyjasněných důvodů. Docházelo také k nevhodnému dotýkání stěžovatele a nepředloženi formulářů o souhlasu před prohlídkou, stěžovatelé také připomínali skutečnost, že v jednu chvíli byl stěžovatel úplně nahý a stěžovatelka byla prakticky nahá (kalhotky měla u kotníků a tričko držela nad prsy). Přestože byli stěžovatelé prohledávání dozorcí pouze svého pohlaví, stěžovatelka

měla podezření, že může být zahlédnuta přes okno lidmi zvenčí. Tento prožitek byl nesmírně tísnivý a za těchto okolností představoval ponižující zacházení v rozporu s čl. 3.

b. Článek 8

34. Stěžovatelé poukazovali na to, že čl. 8 se na tuto situaci vztahuje, neboť přišli navštívit člena své rodiny, stěžovatelčina syna a stěžovatelova nevlastního bratra. Zdůrazňovali také význam režimu návštěv pro udržování rodinných vazeb. Popřeli, že by se tohoto práva vzdali tím, že se neodmítli podrobit prohlídce, poukázali přitom na fakt, že vnitrostátní soudy neuznaly žádný skutečný souhlas v souladu s právem. Stěžovatelé museli souhlasit s danými podmínkami, aby mohli využít své právo návštěvy a bylo by nerealistické očekávat, že by se postavili proti způsobu, jakým byla prohlídka prováděna.

35. Stěžovatelé argumentovali tím, že prohlídky nebyly „v souladu se zákonem“, protože Vězeňská pravidla nebyla navržena s dostatečnou přesností, aby umožnila zjistit, kdy mohou být návštěvníci podrobena prohlídce nebo dalším procedurám. Prohlídky nebyly ani přiměřené. Stěžovatelé odmítli tvrzenou širokou míru posuzovací volnosti s poukazem na invazivní povahu porušení. Nebyl důvod pro nařízení paušálního prohledání, jež na stěžovatele pohlíželo jako na riziko. Bez ohledu na obtíže spojené s prokázáním totožnosti pašeráků drog navrhovali, že státní orgány se měly pokusit o přiměřený pokus o identifikaci pravděpodobných podezřelých a identifikaci návštěvníků, kteří pravděpodobně nepředstavují riziko. Bylo samo o sobě nepravděpodobné, že žena ve středních letech a postižená osoba, vyžadující neustálý dohled, by se pokusily pronést drogy. Způsob, jakým byly prohlídky prováděny, a to že samy porušovaly vnitřní pokyny vězení, vedou k závěru o nepřiměřenosti porušení práva.

2. Vláda

a. Článek 3

36. Vláda konstatovala, že prohlídky nepředstavovaly zacházení dosahující závažnosti dostačující k porušení čl. 3. Poukázala na negativní nálezy vnitrostátních soudů při zkoumání tohoto článku a na komentáře předsedy soudu, který měl četné zkušenosti s věcmi týkajícími se vězení. Vláda zdůraznila, že nikdo neměl v úmyslu nikoho ponižovat, že prohlídka byla provedena v dobré víře s legitimním cílem nalezení drog ve vězení, které mělo obtíže s drogami. Zdůraznila, že prohlídka byla relativně rychlá, že stěžovatelé dostali na výběr, zda chtějí odejít, aniž by byli prohlednuti a že v žádném stadiu nevznesli stížnost nebo námitku. Jestliže stěžovatelka chtěla, aby byly rolety zatažené, měla o to požádat.

37. Vláda argumentovala tím, že je sice pravda, že stěžovatelé nebyli dříve přichyceni při přenášení drog nebo že by vůbec dříve vězení navštívili, je ale faktem, že návštěvy jsou hlavním zdrojem drog a že různí, nejméně pravděpodobní návštěvníci tyto drogy pašují. Existovaly oprávněné důvody podezírat Patricka O'Neilla, že si opatřoval nelegální drogy. Pozorování jeho chování odůvodnilo prohlídku jeho návštěvníků. Okolnosti prohlídky, které stěžovatelé vydávali za faktory znepříjemňující proceduru, podle vlády nebyly hrubě ponižující a nenesly výrazný stupeň vážnosti. Bylo připuštěno, že nemělo dojít k fyzickým dotykům stěžovatele, ty ale netrvaly více než několik sekund a nebylo jejich smyslem nikoho ponižít.

b. Článek 8

38. Vláda zdůraznila, že stěžovatelům bylo dáno na výběr, zda chtějí být prohledáni, aby mohli navštívit svého příbuzného, a poukázala na to, že stěžovatelé se dobrovolně svlékli a nebyli vystaveni žádným hrozbám ani nátlaku. Pokud by si to v jakémkoli momentu procedury rozmysleli, mohli svůj souhlas s pokračováním odepřít. Vláda konstatovala, že pokud by se stěžovatelé rozhodli nepodrobit se prohlídce, nevedlo by to k porušení jejich práv obsažených v čl. 8. Jejich příbuzný byl dospělý a absence návštěv v předchozích čtyřech měsících naznačovala nedostatečnou blízkost v jejich vztahu.

39. Vláda tvrdila, že i za předpokladu, že by došlo k porušení práv obsažených v čl. 8, přijaté opatření bylo v souladu se zákonem – Vězeňská pravidla představovala přístupný a dostatečně přesný právní základ. Vláda zpochybňovala, že by nedostatečný přístup k pravidlům nebo nevyhovění vnitřním vězeňským směrnicím (s výjimkou ublížení na zdraví stěžovatele) jakýmkoli způsobem snížilo legalitu prohlídek.

2. Vláda dále prohlásila prohlídky za přiměřené, sloužící účelu prevence kriminality a ochrany zdraví vězňů. Ve vězení existoval problém s drogami, návštěvy byly podezírány z přenášení drog a panovaly oprávněné důvody podezírat, že jejich příbuzní si tímto způsobem drogy opatřovali. Bylo potřeba vyvážit potenciální práva návštěv a práva ostatních být chráněni před drogami. Při tomto hledání rovnováhy by měla být poskytnuta široká míra posuzovací volnosti. Závěrem, ani způsob provádění prohlídek nevzbuzuje podezření z porušení práva. Vláda upozornila, že stěžovatelka mohla požádat o stažení rolet v místnosti. Skutečnost, že více než polovina těla byla odhalena v jednu dobu, není o moc větší zásah než samotná prohlídka těla.

B. Posouzení Soudem

1. Obecné principy

41. Špatné zacházení musí dosáhnout minimální úroveň závažnosti, pokud má spadat do rozsahu čl. 3 Úmluvy. Vyhodnocení tohoto minimálního stupně závažnosti je relativní, závisí od okolností případu, jako je délka zacházení, jeho fyzické i psychické dopady a v některých případech také pohlaví, věk a zdravotní stav oběti. Při posuzování, zda je zacházení „ponižující“ ve smyslu čl. 3, bude Soud brát ohled na to, zda je cílem ponížit a pokořit dotyčnou osobu a zda mají důsledky jednání negativní dopad na jeho nebo její osobnost způsobem přičícím se čl. 3. Lze ale říci, že absence tohoto účelu jednoznačně nevylučuje konstatování porušení (*Peers proti Řecku*, § 67-68, § 74). Navíc musí strádání a ponížení jít dále než je nevyhnutelný průvodní jev strádání a ponížení spojený s vyměřenou formou legitimního zacházení nebo trestání, jako je např. zbavení osobní svobody (viz *Kudła proti Polsku*, §93-94; *Valašinas proti Litvě*, § 102; *Jalloh proti Německu*, § 68).

42. Soud už měl příležitost aplikovat tyto principy v kontextu svlékání a intimního prohledávání těla. Prohlídka provedená odpovídajícím způsobem respektujícím lidskou důstojnost a s legitimním cílem (viz *mutatis mutandis Yankov proti Bulharsku*, §166-167, kde nebyl zaznamenán přijatelný důvod pro oholení stěžovatelovy hlavy) může být v souladu s čl. 3. Nicméně tam, kde způsob, jakým je prohlídka provedena, nese znaky pokoření, které značně prohlubují ponižující povahu procedury, tam přichází v potaz posouzení čl. 3: např. když je vězeň nucen svléknout se v přítomnosti dozorkyně, kde jsou jeho sexuální orgány vystaveny dotykům holými rukama (*Valašinas*, § 117) a kde je prohlídka vykonávána před čtveřicí dozorců, kteří se vězni vysmívali a hrubě s ním jednali (*Iwańczuk proti Polsku*, § 59). Obdobně může vzejít pochybnost o dodržení čl. 3 tam, kde není prokázána návaznost prohlídky na zachování bezpečnosti věznice a předcházení zločinnosti a výtržnostem (viz např. *Iwańczuk*, § 58-59, kde byla prohlídka stěžovatele, vzorového obviněného ve vyšetřovací vazbě, provedena, když chtěl využít své právo účastnit se voleb; *Van der Ven proti Nizozemí*, § 61-62, kde byla prohlídka těla systematická a dlouhodobá bez přesvědčivého odůvodnění bezpečnostními ohledy).

43. Pokud nějaké opatření není v rozporu s čl. 3, může stále porušovat čl. 8 Úmluvy, který *inter alia* poskytuje ochranu fyzické a morální integrity v rámci ustanovení o respektu k soukromému životu (*Costello-Roberts proti Spojenému království*, § 36; *Bensaid proti Spojenému království*, § 46). Není pochyb, že požadavek na prohlídku těla obecně představuje zásah podle prvního odstavce čl. 8 a vyžaduje odůvodnění na základě druhého odstavce, jmenovitě se musí jednat o zásah, který je „v souladu se zákonem“, je „nezbytný v demokratické společnosti“ a je vykonán z důvodu legitimního

zájmu vyjmenovaného v příslušném odstavci. Podle ustálené judikatury znamená pojem nezbytnosti, že zásah odpovídá naléhavé společenské potřebě a je přiměřený sledovanému legitimnímu cíli (viz např. *Olsson proti Švédsku*, § 67).

2. Aplikace uvedených principů na projednávaný případ

44. Soud poznamenává, že stěžovatelé byli návštěvníky vězení, kam šli s úmyslem využít svého práva zakotveného v článku 8, vidět blízkého příbuzného. Neexistoval důkaz prokazující spojitost jejich návštěvy s pašováním drog do vězení, zvláště pokud se jednalo o jejich vůbec první návštěvu vězení. Nicméně není důvod pochybovat o přesvědčení vlády, že ve vězení vládla endemický problém s drogami a že měli zaměstnanci vězení podezření, že příbuzný stěžovatelů bral drogy. Za těchto okolností Soud uznává, že prohlédání návštěv může být považováno za legitimní předběžné opatření. Zdůrazňuje nicméně, že využití této vysoce intruzivní a potenciálně pokořující procedury u osob, které nejsou odsouzenými vězni nebo které nejsou důvodně podezřelé, že se dopustily trestného činu, musí být prováděno za pečlivého dodržení postupů a při náležitém respektu k lidské důstojnosti.

45. V případě stěžovatelů bylo vnitrostátními soudy zjištěno, že vězeňští dozorcí, kteří prováděli prohlídku, nedodrželi vlastní směrnice a došlo u nich k „nedbalosti“. Především se zdá, že dozorcí před zahájením prohlídky nepředložili stěžovatelům kopii formuláře o souhlasu, který zmiňoval postup, jaký má být prohlídka provedena, a který by je uvědomil o tom, co mohou očekávat a umožnil by jim vyjádřit informovaný souhlas. Dozorcí rovněž nedbali na pravidlo vězení, že prohlížená osoba nemá být v průběhu prohlídky svlečená více než do poloviny těla. Místo toho bylo od stěžovatele žádáno, aby se vysvětlil úplně a stěžovatelka se v jednu chvíli dostala do prakticky stejného postavení. Také se zdá, že stěžovatelka byla viditelná přes okno, což je v rozporu s odstavcem 1.2.7 relevantní procedury (viz odst. 28 výše). Vláda v tomto ohledu nezpochybňuje stěžovatelčina tvrzení s odůvodněním, že měla požádat, aby byly rolety zataženy. Je nicméně na zaměstnancích a ne na návštěvě, aby zajistili řádné dodržování procedur.

46. Soud poznamenává, že ačkoli nebyl průběh prohlídky zvláště ohleduplný, nedošlo k žádné slovní urážce a dozorcí se stěžovatelů vůbec nedotkli s výjimkou případu stěžovatele. Onen moment byl ale prohlášen vnitrostátními soudy za protiprávní, z čehož stěžovateli vyplynulo odškodnění za ublížení na zdraví. Stěžovatelka nemůže být v tomto ohledu dále považována za oběť, a Soud ji proto z tohoto hodnocení vylučuje. Zacházení bezpochyby způsobilo stěžovatelům rozrušení, to ale podle názoru Soudu nedosáhlo minimální úrovně závažnosti zakázané čl. 3. Soud spíše dospěl k názoru, že tento případ spadá pod čl. 8 Úmluvy, a jako

takový vyžaduje náležité odůvodnění podle druhého odstavce čl. 8 (viz odst. 29 výše).

47. Co se týče kritérií „soulad se zákonem“ a „legitimní cíl“, stěžovatelům se nepodařilo přesvědčit Soud, že tato kritéria nebylo splněna. Vnitrostátní soudy rozhodly, že porušení interních procedur neodhalilo (mimo ublížení na zdraví) nic nelegálního a Soud nespatřuje opodstatnění pro shledání nezákonnosti v širším kontextu Úmluvy. Uznává se, že prohledávání sledovalo cíl boje proti problému s drogami ve vězení, konkrétně prevence zločinu a výtržností.

48. Na druhou stranu Soud není přesvědčený, že prohledávání byla přiměřená legitimnímu cíli způsobem, jakým byla prováděna. Pokud jsou stanovena pravidla pro řádný průběh prohledávání osob nepatřících do vězení, kteří mohou být nevinní, je na zaměstnancích vězení, aby jednali v přísném souladu s těmito opatřeními a úzkostlivě chránili důstojnost těch, co jsou prohledáváni, aby nebyli podrobena něčemu, co není nezbytně nutné. V tomto případě se tak nestalo.

49. Z toho důvodu Soud dochází k závěru, že prohledávání stěžovatelů nemůže být považováno za „nezbytné v demokratické společnosti“ ve smyslu čl. 8 odst. 2 Úmluvy. V tomto ohledu proto došlo k porušení čl. 8

II. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 13 ÚMLUVY

50. Čl. 13 Úmluvy stanoví:

“ Každý, jehož práva a svobody přiznané touto Úmluvou byly porušeny, musí mít účinné právní prostředky nápravy před národním orgánem, když se porušení dopustily osoby při plnění úředních povinností.”

A. Stanoviska stran

51. Stěžovatelé poukazují na to, v tomto případě trpí anglické právo nedostatky při poskytování účinných prostředků nápravy porušení práva. Odškodnění, které obdržel stěžovatel, bylo na spodní hranici. Stěžovatel zůstal obětí porušení čl. 3 a 8, a měl by proto dostat plné zadostiučinění za způsobenou újmu.

52. Vláda konstatovala, že stěžovatelé neměli žádný prokazatelný nárok nebo odůvodnění pro zvláštní shledání porušení práva na základě těchto ustanovení. V každém případě vláda upozorňuje, že od doby, co je účinný Zákon o lidských právech z roku 1998, mohou porušení vycházející z podobných skutkových okolností zavádět pro opravný prostředek.

B. Posouzení Soudem

53. Čl. 13 požaduje prostředek nápravy ve vnitrostátním právu směřující k stížnostem, které mohou být považovány za „prokazatelné“ ve smyslu Úmluvy (viz např. *Boyle a Rice proti Spojenému království*, § 54). I když tento článek nejde tak daleko, že by zaručoval opravný prostředek umožňující, aby mohly být zákony smluvních stran napadnuté před vnitrostátními úřady z důvodu nedodržení Úmluvy (viz *Costello-Roberts proti Spojenému království*, § 40); pokud má ale stěžovatel prokazatelný nárok vyplývající z porušení Úmluvy, musí mu vnitrostátní režim zaručit účinný opravný prostředek (ibid., § 39).

54. Ve světle závěrů o porušení čl. 8 je stížnost jednoznačně prokazatelná. Otázku, kterou musí Soud zodpovědět je, zda se stěžovatelům dostalo na národní úrovni opravného prostředku „aby mohli vymoci podstatu práv Úmluvy... at' už jsou ve vnitrostátním právním řádu zajištěna jakoukoli formou“ (viz *Vilvarajah a další proti Spojenému království*, § 117-27).

55. I když je pravda, že stěžovatelé zahájili vnitrostátní řízení za účelem žádání náhrady škody za své prohledání a dopady, jaké to na ně mělo, nebyli s výjimkou ublížení na zdraví stěžovatele úspěšní. Jak bylo řečeno výše, Soud uznal, že shledání nezákonnosti oné akce a vyplacení náhrady škody zbavilo v tomto ohledu stěžovatele statutu oběti pro účely čl. 8; Soud nevidí důvod, aby uzavřel, že podle čl. 13 Úmluvy je výše přiznaného zadostiučinění vnitrostátními soudy natolik směšná, že by to vzbudilo obavy o neúčinnost tohoto prostředku nápravy. Co se týče dalších sporných okolností prohledávání těl, Soud připomíná, že Sněmovna lordů neshledala, že by nedbalý postup zaměstnanců vězení byl důvodem pro nesení občanskoprávní odpovědnost, zvláště pokud neexistuje obecná žaloba na ohrožení soukromí. Za těchto okolností Soud dochází k závěru, že stěžovatelé neměli k dispozici účinný prostředek právní nápravy porušení svých práv podle čl. 8 Úmluvy.

56. Z toho důvodu došlo k porušení čl. 13 Úmluvy.

[§ 57-64 K tvrzenému porušení čl. 41 Úmluvy]

Výrok rozsudku

Z těchto důvodů Soud jednomyslně rozhodl, že

1. nedošlo k porušení čl. 3 Úmluvy;
2. došlo k porušení čl. 8 Úmluvy;
3. došlo k porušení čl. 13 Úmluvy;
4. a) žalovaný stát musí do tří měsíců ode dne, kdy se rozsudek stane konečným podle čl. 44, zaplatit následující částky, které budou převedeny

do národní měny žalovaného státu podle směnného kursu platného v den úhrady:

(i) částku 3 000 EUR oběma stěžujícím jako morální újmu

(ii) částka 17 500 EUR jako náklady a výdaje

b) tyto částky budou navýšeny o prostý úrok rovnající se nejnižší výpůjční sazbě Evropské centrální banky navýšené o tři procentní body za období od vypršení uvedené lhůty do zaplacení;

5. Žádost o spravedlivé zadostiučinění se v dalším zamítá.